

7. DERS الدَّرْسُ السَّيْعُ - ٧

MUZEKKER VE MUENNES İSİM الإِسْمُ الْمَذَكَّرُ وَ الإِسْمُ الْمُؤَنَّثُ

Arapçada isimler, Muzekker ve Muennes olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

MUZEKKER İSİM

Müzekker isimler, fizyolojik olarak erkek olan canlılar ile dilbilgisi bakımından erkek kabul edilen varlıklara ait isimlerdir. Diğer bir tanımla, Muenneslik alametlerine sahip olmayan isimler, muzekkerdir.

Muzekker isimler, Gerçek Muzekker ve Mecâzî (ilgi-benzetme) Muzekker olmak üzere ikiye ayrılmaktadır:

Gerçek Muzekker İsimler

Fizyolojik açıdan erkek olan canlılar için kullanılan isim ve sıfatlardır:

Koç كَبِشَنُّ Öküz ثَوْرٌ Horoz دِيكٌ Baba أَبٌ Adam رَجُلٌ Ali عَلِيٌّ
Erkek çocuk وَلَدٌ Dede جَدُّ Erkek kardeş أَخٌ Aslan أَسَدٌ Dayı خَالَ

Mecâzî Muzekker İsimler

Fizyolojik açıdan erkek olmadığı halde, dilbilgisi bakımından erkek kabul edilen varlıklara ait isimlerdir:

Kalem قَلَمٌ Mescid مَسْجِدٌ Kapı بَابٌ Ders دَرْسٌ Soru سُؤَالٌ Kitap كِتَابٌ
Ev بَيْتٌ Dağ جَبَلٌ Ay قَمَرٌ Vakit وَقْتٌ

MUENNES İSİM

Muennes isimler, fizyolojik açıdan dişi olan canlılara ve dilbilgisi bakımından dişi olarak kabul edilen varlıklara verilen isimlerdir. Muennes isimler, başlıca şu gruplara ayrılmaktadır:

1 - Gerçek Muennes İsim

Fizyolojik açıdan dişi canlı bir varlığı gösteren isimlerdir:

Kız kardeş أُخْتُ Kız evlat بِنْتُ Anne أُمُّ Meryem مَرْيَمُ Çocuklu مُطْفِلٌ
Boşanmış kadın طَالِقٌ Dişi at فَرَسٌ Evlenmemiş kız عَانِسٌ Adetli حَائِضٌ

2 - Sonunda Muenneslik İşaretleri Bulunan İsimler: (ة - ة), (ى), (اء)

التَّاءُ الْمَرْبُوطَةُ Yuvarlak Tâ / Tâ-i Merbûta ة ، ة

الْأَلِفُ الْمَقْصُورَةُ Elif-i Meksûra ى

الْأَلِفُ الْمَمْدُودَةُ Elif-i Memdûde اء

* Bir kelimenin muennes olması için, muenneslik eklerinin (ة - ة), (ى), (اء) kelimenin asli harfi olmaması gerekir. Asli harfi olup olmadığını anlamak için bu ekleri kaldırdığımızda en az üç harf (daha fazla da olabilir) kalması gerekir. Örneğin **بناء** bu kelime muennes değildir. Çünkü Elif hemze (اء) kelimenin asli harfidir. Veya **ماء** Muzekkerdir ve Elif hemze (اء) kelimenin asli harfidir.

a. Sonunda Yuvarlak Tâ / Tâ-u Merbûta (ة - ة) bulunan isimler: التَّاءُ الْمَرْبُوطَةُ

مؤمنة مُؤْمِنَةٌ Dişi ceylan ظبيَّةٌ < Erkek ceylan ظبيُّ
İnek بَقْرَةٌ Müslüman bayan مُسْلِمَةٌ Bayan hasta مَرِيضَةٌ < Erkek hasta مَرِيضٌ
Şehir مَدِينَةٌ Bir gece لَيْلَةٌ Gemi سَفِينَةٌ Büyük كَبِيرَةٌ Bayan Doktor طَبِيبَةٌ
Yazıcı كَاتِبَةٌ Yoksul فَاقِرَةٌ Köpek كَلْبَةٌ Temiz نَظِيفَةٌ Tavuk دَجَاجَةٌ

* Tâ-u Merbûta (ة - ة) Muttasıl Zamirle birleştiği zaman açık Tâ (ت) şeklinde yazılır:

مَكْتَبَةٌ < مَكْتَبَتِي Okulum

* Canlı varlıklarda, muzekker bir kelimeyi, muennes yapmak için Kapalı Te (ة - ة) getiririz veya muennes bir kelimeyi muzekker yapmak için Kapalı Ta'yı kaldırırız.

مُدِرٌّ < مُدِيرَةٌ طَالِبٌ < طَالِبَةٌ

Cansız varlıklar bu şekilde muennes veya muzekker yapılamaz.

قَلَمٌ بَابٌ حَادِقَةٌ

b. Sonunda Elif-i Maksûra (ى) Bulunan İsimler: الألفُ المَقْصُورَةُ

Elif-i maksûra, isim ve sıfatların sonuna (ى) şeklinde yazılır; A diye okunur.

Selma سَلْمَى < Barış سَلْمٌ Müjde مُجْدَى < بُشْرَى En iyi حُسْنَى < أَحْسَنُ
Susuz سُسُوزَى < عَطْشَانُ Susuz عَطْشَى Leyla لَيْلَى < Gece لَيْلٌ

* Bazı isimlerin sonunda bulunan Elif-i Maksûreler ismin asli harfi olduğu için muenneslik eki değildir:

Genç erkek. مُسْتَشْفَى Hastane مُوسَى Musa فَتَى

Bu sözcükler muzekkerdir.

* Elif-i Maksûra isimler gayri munsariftir.

c. Sonunda Elif-i Memdûde (اء) Bulunan İsimler: الألفُ المَمْدُودَةُ

* Elif-i Memdûde, isim ve sıfatların sonuna (اء) şeklinde yazılır.

Siyah أَسْوَدٌ < سَوْدَاءُ Kambur أَحَدَبٌ < حَدْبَاءُ Sarışın شَقْرَاءُ < أَشْقَرُ
Kör عَمِيَاءُ Topal عَرَجَاءُ Esmer أَسْمَرٌ < سَمْرَاءُ Çöl صَحْرَاءُ < أَصْحَرُ
Beyaz بَيْضَاءُ Mavi زَرْقَاءُ Kırmızı حَمْرَاءُ Yeşil خَضْرَاءُ Dilsiz خَرَسَاءُ

* Bazı isimlerin sonunda bulunan elif-i memdûdeler ismin asli harfi olduğu için muenneslik eki değildir:

عُلَمَاءُ فُقَرَاءُ

* Elif-i Memdûde isimler gayri munsariftir.

3. Semai Muennes İsimler:

Kendim نَفْسٌ Yeryüzü أَرْضٌ Güneş شَمْسٌ Gökyüzü سَمَاءٌ Rüzgâr رِيحٌ
Ateş نَارٌ Savaş حَرْبٌ Cehennem جَهَنَّمَ Balta فَأْسٌ Ev دَارٌ

4. Çift organlar:

El يَدُ Kulak أُذُنٌ Ayak رِجْلٌ

5. İnsan Dışında Kalan Varlıkların Çoğulları

Aslanlar أَسَدٌ < أُسْدٌ Putlar صَنَمٌ < أَصْنَامٌ Kitaplar كِتَابٌ < كُتُبٌ

6. Kasaba, Şehir, Ülke ve Kabile İsimleri Muennes Kabul Edilir

Mekke مَكَّةٌ Mısır مِصْرٌ Kureyş قُرَيْشٌ

7. Bazı Muzekker İsimler Kurala Aykırıdır

Urve عُرْوَةٌ Talha طَلْحَةٌ Hamza حَمَزَةٌ

8. Mübalağa İfade Eden فَعَالَةٌ Vezninin Sonundaki Ta-i Merbûta (ة)

Muenneslik İçin Değildir

Çok gezmiş رَحَالَةٌ Soy bilgini نَسَابَةٌ Çok bilgili عِلْمَةٌ

Örnek Cümleler

(Muzekker) Cafer ihlaslı bir öğretmendir. جَعْفَرٌ مُدْرِسٌ مُخْلِصٌ .

(Muzekker) Muhammed ve Halid ile oturuyorum. أَجْلِسُ مَعَ خَالِدٍ وَ مُحَمَّدٍ .

(Mecazi) Müdür sınıfa girdi. دَخَلَ الْمُدِيرُ الصَّفَّ .

(Muennes) Zeynep ihlaslı bir öğretmendir. زَيْنَبُ مُدْرِسَةٌ مُخْلِصَةٌ .

(Muennes) Semra ve Leyla ile birlikte oturuyorum. أَجْلِسُ مَعَ لَيْلَى وَ سَمْرَى .

(Muennes) Müdire sınıfa girdi. دَخَلَتِ الْمُدِيرَةَ الصَّفَّ .

Kadın beklemektedir/Adam Beklemektedir. الْمَرْأَةُ مُنْتَظِرَةٌ < الرَّجُلُ مُنْتَظِرٌ .

Çocuk güzeldir/Kız güzeldir الْبِنْتُ جَمِيلَةٌ < الْوَلَدُ جَمِيلٌ .